

AUTEUR MARCEL BAYER

Energietransitie overrompelt gemeenten

De opmars van de zonneparken

Overall in het land verschijnen lange rijen blinkende zonnepanelen in het landelijk gebied. Initiatiefnemers zijn soms lokale energiecoöperaties, maar steeds vaker ontwikkelaars en energiebedrijven, slimme beleggers, die enorme lappen van agrariërs huren en met stevige overheidssubsidies forse rendementen denken te halen. Lokale overheden zijn daar niet allemaal even goed op voorbereid, zodat voorbij wordt gegaan aan de belangen van aanwonenden en het landschap.

Zonne-energie is een gouden kans om, althans voor een deel, aan onze toekomstige behoefte aan schone en duurzame energie te voldoen. Zonne-energie is 'hot', blijkt uit de cijfers. De oppervlakte aan zonnepanelen groeit momenteel met 30 tot 40 procent, het zonnevermogen met 60 procent per jaar. Vorig jaar zijn er 3,1 miljoen zonnepanelen bijgeplaatst. Vooral de kleinere locaties gaan snel: particulieren die hun dak vol leggen met panelen of dat doen in coöperatief verband, bijvoorbeeld op daken van bedrijfsgebouwen in de buurt, maar ook steeds vaker in het open veld. In totaal ligt er nu 12,1 vierkante kilometer aan zonnepanelen op daken en velden, terwijl onderzoeksbureau voor duurzame energie Good! inschat dat maar liefst 5500 vierkante kilometer in aanmerking komt. Mega veel ruimte dus nog, bevestigt directeur Rolf Heynen. 'De plaatsing van wat wij dan noemen de vrijeveldopstelling is nog maar 5 procent van het gerealiseerde vermogen; op dit moment zo'n 45 MWp vermogen. Het gros verschijnt nog steeds op de daken, ook bij de boeren en logistiekbedrijven. We zien wel een sterke stijging van de

aanvragen voor vrijeveldopstellingen, en vooral van ontwikkelaars. Vooral buiten de Randstad, met name in de noordelijke en oostelijke provincies, want daar is de meeste ruimte beschikbaar.'

Flinke groei

In de Lokale Energie Monitor signaleerde HIER opgewekt eind vorig jaar die trend al. 'Er zit een flinke groei in het aantal zonneprojecten van burgers in coöperatief verband', zegt Katrien Prins (HIER opgewekt) ter toelichting. 'De laatste tijd gaat het juist erg hard met de deelname van commerciële partijen en dan met name grote ontwikkelaars die forse lappen grond met panelen vol willen zetten.' Er

parkeer, van meer dan 5 MWp en zelfs 4 voor locaties met meer dan 30 MWp. Verreweg de meeste locaties liggen in de 3 noordelijke provincies. Het grootste al gerealiseerde zonnepark is Sunport Delfzijl (30,8 MWp). In ontwikkeling zijn onder meer Tynaarlo, waar 32,8 MWp zal worden gerealiseerd, Heerenveen (51 MWp) en Steenwijkerland (51,3 MWp). Maar er staat blijkbaar geen maat op de megazonneparken. In Midden-Groningen (Hoogezand-Sappemeer) bouwt Powerfield aan een park voor 103 MWp, 117 hectare groot. 'Er zijn echt heel veel nieuwe initiatieven. Bij wijze van spreken dagelijks krijgen we nieuwe voorstellen binnen',

'Dagelijks krijgen we nieuwe voorstellen binnen'

zijn ook signalen uit bijvoorbeeld Gelderland en Utrecht, niet alleen in Noord-Nederland, benadrukt Prins.

Momenteel zijn er aanvragen voor ruim 200 grote zonne-

bevestigt wethouder Jaap Borg in de gemeente Midden-Groningen. Hij geeft meteen al een verklaring: 'De heel aantrekkelijk SDE-subsidieregeling die er nog steeds is en zonnepanelen die steeds beter »

←
Momenteel zijn er aanvragen voor ruim 200 grote zonneparken
Beeld Shutterstock/Vaclav Volrab

en goedkoper worden. Agrariers krijgen heel mooie prijzen geboden voor de verhuur van landbouwgronden.’ In Friesland is het niet anders. Richtsje van Berkum, coördinator zonne-energie van Provincie Friesland: ‘Anderhalf jaar geleden misschien een handvol. Ik kan nu zo een lijst van honderd initiatieven noemen.’ Friesland heeft als ambitie geformuleerd om in 2020 500 MWp uit zonne-energie te halen en 1300

struinen heel Drenthe af op zoek naar grondposities en snelle winst. Omwonenden en de omgeving komen daarbij op de tweede plaats’. Hij vertelt over boeren die brieven van ontwikkelaars krijgen met in detail op perceelniveau aangegeven hoeveel panelen er kunnen komen en wat dat de boer oplevert gedurende een lange periode. ‘Ik hoor bedragen van 3000 tot 6000 euro per hectare, 20 jaar gegarandeerd. Dan is het moeilijk om

het draagvlak bij de burger, waarschuwt hij.

Lokale weerstand

Dat gebeurde in wat tot vorig jaar de gemeente Hoogezand-Sappemeer was, waar Powerfield aan Het Achterste met een plan kwam voor 117 hectare en 400.000 panelen om 103 MWp op te wekken. Het leidde tot breed verzet in de omgeving. De provincie is volgens de maatwerkmethode meegenomen in de realisatie van dit zonnepark. En heeft hier uiteindelijk mee ingestemd. Omwonenden hebben een beroepsprocedure opgestart waarin de rechtbank in maart 2017 onder andere heeft geoordeeld dat voor de realisatie van het zonnepark een zogenaamde verklaring van geen bedenkingen van de gemeenteraad nodig was. Deze benodigde verklaring van geen bedenkingen is later door de gemeenteraad afgegeven met de voorwaarde dat er voortaan meer rekening wordt gehouden met de belangen van aanwonenden. Er loopt een bodemprocedure bij de Raad van State en dus liggen de werkzaamheden nog altijd stil. Voormalig wethouder José van Schie (PvdA) gaf aan de les te hebben geleerd dat ‘de gemeente in de toekomst zelf meer regie moet nemen bij het opwekken van alternatieve energie’. Haar opvolger in de inmiddels gefuseerde gemeente Midden-Groningen Jaap Borg (VVD) trekt die lijn door. ‘Omdat we werden overstelpt met aanvragen, hebben wij vorig jaar al geconstateerd dat we een visie nodig hebben op de energietransitie voor de hele nieuwe gemeente Midden-Groningen. We moeten daar echt beter over nadenken en niet zomaar meegaan met initiatiefnemers die hier langskomen met het verzoek om even snel wat te regelen, zodat ze nog van

In de noordelijke en oostelijke provincies is de meeste ruimte beschikbaar

MWp in 2025, gecombineerd op daken en in het open veld. Maar Van Berkum schat in dat de doelstelling voor 2020 alleen al met de zonneparken wordt gerealiseerd. ‘En dat terwijl lang niet alle aanvragen op dit moment binnen de provinciale kaders vallen.’

Ratrace

De snelle opmars van zonne-energie is ook in Drenthe goed merkbaar. Afgelopen najaar kwamen er voor de SDE-subsidies 4300 aanvragen binnen. Het totaal opgestelde vermogen groeit naar verwachting van 1500 MWp in 2015 naar 2600 MWp eind dit jaar. Natuur en Milieufederatie Drenthe maakt zich grote zorgen over deze ontwikkeling. ‘Het gaat heel hard. Bijna absurd’, reageert Reinder Hoekstra van Natuur en Milieufederatie Drenthe. ‘Elke gemeente heeft er wel mee te maken en het gaat steeds meer over grotere parken in het buitengebied. Ontwikkelaars

daar nee op de zeggen.’ Hoekstra noemt het aan de ene kant goed nieuws dat de energietransitie verder op stoom komt. ‘Waar we alleen voor aan de bel trekken, is dat dit nu veel weg heeft van een ratrace om de beste gronden en SDE-toezeggingen, waarbij natuur, landschap het nakijken hebben.’

Voor marktpartijen zijn niet het landschap en de leefomgeving bepalend, maar voldoende ruimte in de nabijheid van een transformatorstation voor aansluiting op het net. Liefst zo dicht mogelijk bij het stopcontact dus, want dat drukt de investeringskosten. Voor het tijdig verkrijgen van de landelijke subsidie is de laagste prijs immers bepalend. Reinder Hoekstra: ‘De combinatie van een aantrekkelijke markt en landelijke subsidieregelingen zorgen op deze manier voor ‘cowboygedrag’ binnen de zonnesector.’ Met alle gevolgen van dien voor

Opening van het zonnepark bij Garyp met 27.000 panelen. Dat park wordt - zonder winst oogmerk - door het dorp zelf geëxploiteerd.
Beeld Sybrand Frietema de Vries

‘Elk zonneveld is maatwerk in Friesland’

Met een tienpuntenplan voor een verantwoorde inpassing van zonneparken en met ‘sinnetafels’ wil de Provincie Friesland meer draagvlak creëren en aantasting van het landschap voorkomen.

De vertrekpunten voor zonneparken zijn geformuleerd en vastgelegd in de notitie ‘Sinnefjllden yn It Iânskip’. Die tien punten zijn:

- 01 | Bepaal bewust de ambitie.
- 02 | Maak een doorkijk naar de lange termijn.
- 03 | Kies een locatie die aansluit bij omgevingskenmerken, karakter, maat en schaal.
- 04 | Benut kansen voor multifunctioneel gebruik.
- 05 | Gebruik en herstel de landschapsstructuur.
- 06 | Houd het landschap zichtbaar.
- 07 | Neem afstand in acht bij infrastructuur, bebouwing, natuur en cultuurhistorische waarden.
- 08 | Maak een landschappelijke rand.
- 09 | Volg in alles de verkaveling, zorg voor een eenduidige opstellingsrichting.
- 10 | Creëer een verzorgd totaalbeeld.

Door de zonnevelden ruimtelijk kwalitatief goed in te passen in het landschap is er een grotere kans op maatschappelijke acceptatie van deze vorm van duurzame energie, aldus Richtsje van Berkum. Ze is coördinator zonne-energie van Provincie Friesland. ‘Elk zonneveld is maatwerk’, zegt ze met nadruk. De provincie staat zeker sympathiek tegenover lokale energiecoöperaties van burgers en ondernemers, maar wil ook de ambities voor duurzame energie halen. Van Berkum: ‘We zien van

onderop als een groot voordeel, al is dat financieel soms wel lastig en zitten er de nodige risico’s aan vast. Met een aantal grote zonneparken gaat dat sneller. En als ik naar de belangstelling kijk, maak ik mij geen zorgen over het halen van de doelstellingen.’

Om te zorgen dat ontwikkelaars zich aan de tien punten houden, organiseren gemeenten en de provincie bij elk grootschalig initiatief zogenaamde sinnetafels. Alle betrokkenen zitten vanaf het begin aan tafel: de gemeente, de initiatiefnemer, netbeheerder Liander, omwonenden, boeren en milieu- en natuurorganisaties, legt Richtsje van Berkum uit. ‘Met in principe twee bijeenkomsten proberen we het initiatief zo snel mogelijk verder te helpen. Tijdens de eerste kijken we naar de locatie, bij de tweede naar de inpassing.’

De Energiewerkplaats Fryslân gelooft juist sterk in de coöperatieve aanpak. ‘Wij kiezen voor lokaal en niet in eerste instantie voor het geld’, maakt teamlid Sybrand Frietema de Vries duidelijk. ‘We vinden wel dat de baten ten gunste van de hele gemeenschap moeten komen en niet dat er één grote partij met de winst vandoor gaat.’ Hij wijst erop dat het de ‘grote jongens’ door problemen met de planologische procedures lang niet altijd lukt om de geplande zonneparken te realiseren. ‘Wij hebben een honderd procent trackrecord. Alle van-onder-op projecten die wij steunen gaan door.’ Hij noemt als goed voorbeeld het zonnepark bij Garyp met 27.000 panelen. Dat park wordt - zonder winst oogmerk - door het dorp zelf geëxploiteerd.

de subsidieregeling gebruik kunnen maken.’ In Drenthe komt er steeds meer kritiek, behalve van de Drentse Natuur- en Milieufederatie ook van omwonenden en landbouworganisatie LTO. In Hoogeveen leidde een

recent initiatief van 60 hectare tussen Alteveer en Hollandscheveld tot bezwaren omdat het project midden in een weidevogelgebied is gepland.

Lokale weerstand tegen grootschalige zonneparken is de

grote zorg van een platform als HIER Opgewekt. Katrien Prins: ‘Het kan een negatieve houding ten aanzien van de brede energietransitie oproepen. Daarom stimuleren wij en delen kennis over de coöperatieve manier bij de tran- »

sitie. Die werkt beter en vaak ook sneller, signaleren wij. Dat geeft een ander gevoel, omdat je het samen doet.'

Regie en sturing

Gemeenten en provincies worden in zekere zin over-

vallen door de stormachtige toename van aanvragen voor zonneparken. In een aantal Drentse gemeenten is grootschalige plaatsing van zonnepalen in het open veld bij voorbaat uitgesloten, maar de meesten laten het wel toe.

'Ze zijn niet voorbereid op de enorme aantallen waar het om gaat. Voor de Veenkoloniën is wel eens gespeculeerd op 1000 hectare totaal', constateert Reinder Hoekstra. De Natuur en Milieufederatie Drenthe roept de provincie daarom op om de gemeenten te steunen met strakke en duidelijke richtlijnen. Nu is dat, in Hoekstra's woorden, veel te vrijblijvend en vooral bedoeld om marktpartijen te inspireren en uit te dagen. 'De provincie pleit voor voorrang voor het plaatsen op daken en goede participatie. De realiteit is dat waar ontwikkelaars en grondeigenaren de macht hebben, van beide nauwelijks sprake is.'

Versneld werken meerdere lokale overheden in Noord-Nederland aan een duidelijker kader. Een aantal gemeenten, zoals bijvoorbeeld Assen, houdt de aanvragen tot die tijd aan.

Provincie Friesland kwam vorig najaar met een tienpuntenplan voor de inpassing van grondgebonden zonneparken (zie kader 1). 'Het zijn nadrukkelijk geen eisen, meer aanbevelingen', benadrukt coördinator zonne-energie Richtsje van Berkum. 'We zitten met de meeste gemeenten wel ruimtelijk op één lijn. We willen allemaal duurzame energie, de transitie vaart geven, maar we willen toch ook vasthouden aan onze principes voor ruimtelijke kwaliteit.' Als uitgangspunt hanteert Provincie Friesland voor zonne-energie de volgorde: eerst op het dak, dan binnenstedelijk of de bebouwde kom en pas daarna in het open veld. Van Berkum: 'Dat laatste dan bij voorkeur op een oude vuilstort of oud bedrijventerrein, liever geen agrarische grond.' Daar zit wel wat spanning, moet ze bekennen. Aanvragen bij gemeenten moeten langs de provincie als

De coöperatieve aanpak in Drenthe

De Natuur en Milieufederatie Drenthe is betrokken bij de ontwikkeling van diverse zonneparken in Drenthe. Dit doet zij samen met haar partners van de Energiewerkplaats Drenthe zoals de Drentse Kei, SEN en Buurkracht. 'Belangrijk voor ons is dat het door de bewoners gedragen projecten zijn', geeft Christiaan Teule van Natuur en Milieufederatie Drenthe aan. 'Gelukkig zien we de animo daarvoor steeds groter worden.'

Naast grootschalige windenergie lopen nu ook grote zonneparken tegen weerstand aan. Vaak blijft de ruimte tot participatie beperkt tot een inloopavond voor omwonenden en de mogelijkheid tot obligaties in het park, signaleert Teule. 'In steeds meer parken proberen we het eigenaarschap bij de omwonenden/burgers te krijgen. In Emmen werken we samen met de gemeente en ontwikkelaars om minimaal twintig procent van het park – en liefst veel meer – bij de omgeving te laten landen.'

Als mooi voorbeeld van lokale betrokkenheid en de rol van de Natuur en Milieufederatie Drenthe noemt Teule het zonnepark in Ubbena. Een lokale werkgroep uit het nabijgelegen Zeijen heeft daar het initiatief genomen om op een voormalige stortplaats een zonnecentrale te vestigen. 'Wij hebben hen geholpen met het vinden van een subsidie voor een goede exploitatiestudie en hebben met hen de mogelijkheden van participatie verkend. Door onze bemiddeling is de werkgroep in contact gekomen met de ontwikkelaar VoN. De laatste partij draagt nu zorg voor de exploitatie van het park en heeft in overleg met de lokale

werkgroep een speciaal aanbod gedaan aan de inwoners van Zeijen. Ook daarin hebben we een adviserende rol gespeeld. Enige tientallen bewoners van Zeijen en omgeving hebben geïnvesteerd in het park van meer dan tweehonderd panelen.'

Ook bij de ontwikkeling van een aantal kleinere postcoderoosprojecten ondersteunt de Natuur en Milieufederatie actief bewonersgroepen. Bijvoorbeeld bij de coöperatie in Noord/Sleen, waar een kleine coöperatie van zeven leden een dak vol heeft gelegd.

Voor ontwikkelaars heeft samenwerken met particulieren een groot voordeel, meent Christiaan Teule. 'Zij kunnen hun ontwikkelrisico verlagen, want de gezamenlijke aanpak kan resulteren in meer draagvlak en snellere ontwikkeling van parken. Een win-win waar nu nog niet veel ruimte wordt geboden.' Hij roept overheden op om betrokken burgers beter te ondersteunen met kennis, ervaring en middelen.

'ONDERSTEUN

BETROKKEN BURGERS

BETER MET KENNIS,

ERVARING EN

MIDDELEN'

deze niet binnen het bestemmingsplan passen. ‘De meeste gemeenten doen dat, net als trouwens de ontwikkelaars. En dan komen we er in de meeste gevallen wel samen uit. We hebben bij één gemeente een bezwaar aangetekend tegen een tijdelijke vergunning. Dat loopt nog.’

Participatie

In Groningen zit de provincie voor de energietransitie inmiddels helemaal op de lijn van meer overheidsregie en sturing, maar wel gebaseerd op samenwerken met de burgers en de markt. De

binnen de bebouwde kom en daar buiten, en welke inpassingsvoorwaarden gelden, zegt de gedeputeerde. Ook is in die visies vastgelegd aan welke participatievoorwaarden de initiatieven dan moeten voldoen. ‘We hebben met de gemeenten duidelijke afspraken gemaakt over de aanvragen voor grotere zonneparken buiten de bebouwde kom. Die komen altijd langs ons, en wij geven pas een aanwijzingsbesluit af als de gemeenteraad de visie heeft vastgesteld en aan de participatievoorwaarden is voldaan. Groningse gemeenten kunnen niet meer verrast

zowel de provincie als de ontwikkelaars. ‘Grotere partijen, daar zijn we op zich niet tegen’, zegt Reinder Hoekstra. ‘We hebben in deze transitie grote investeringen en expertise nodig. Maar we zitten niet te wachten op grote jongens die ons landschap ingrijpend veranderen op hun voorwaarden. We spreken uitdrukkelijk de sector aan, want zij hebben er belang bij dat hun aanpak en gedrag maatschappelijk acceptabel is. Nu hebben ze voorinvesteringen en krijgen ze veel herrie. Er zijn ook ontwikkelaars die snappen dat je hoger op de participatieladder moet staan en het niet moet laten bij informeren en meepraten.’ Hoekstra zou in zijn provincie graag toewerken naar een soort van maatschappelijk akkoord waarbij alle partijen aan tafel komen om samen te kijken wat de beste oplossing is. ‘Het moet gaan met zorgvuldige ruimtelijke inpassingen en open en degelijke bewonersprocessen. Betrek de aanwonenden erbij, biedt ze eventueel deelname aan. Daarom vragen we de provincie om in de omgevingsvisie uitspraken te doen over het proces van energietransitie.’

Rolf Heynen, van onderzoeksbureau Good! sluit zich aan bij de volgorde van zaken zoals Friesland die hanteert bij initiatieven van deze grote schaal. ‘Er zit een logica in om eerst zoveel mogelijk de daken vol te leggen, alvorens we als een kip zonder kop ook grond in landelijk gebied vol gaan leggen met panelen. Wij roepen overheden en bedrijven die hiermee bezig zijn op om dit vroegtijdig te adresseren. Ga met elkaar in gesprek voordat het gaat mislopen. Het voorbeeld van wind op land zou een schrikbeeld moeten zijn.’

‘Omwonenden en de omgeving komen op de tweede plaats’

provincie heeft het afgelopen jaar tijdens een kleine twintig bijeenkomsten gesproken met inwoners en ondernemers over de energietransitie. Dat heeft een goed beeld opgeleverd van wat er leeft rond de randvoorwaarden, participatie, andere eigendom- en verdienmodellen, zowel voor wind- als zonne-energie. Leidend in het beleid is dat de transitie ‘eerlijk, efficiënt en eigen verloopt’, aldus gedeputeerde voor energietransitie Nienke Homan (GroenLinks). ‘Eerlijk, het moet een open en transparant proces zijn met goede en eenduidige informatie, Efficiënt, want we moeten zuinig zijn met ruimte en landschap. Eigen, zodat iedereen mee kan doen en een stem heeft in een project.’

Vrijwel alle Groningse gemeenten hebben inmiddels in een visie vastgelegd waar zonneparken wel en niet kunnen,

worden, dan heeft de raad niet opgelet.’ (zie verder het interview met gedeputeerde Nienke Homan in deze editie van ROM)

Inmiddels realiseren ook ontwikkelaars dat goede participatie van belanghebbenden en vooral aanwonenden net zo goed een basisuitgangspunt is. Powerfield, een van de grootste ontwikkelaars met een tiental grote zonneparken in voorbereiding of aanleg, organiseerde begin februari in Sappemeer een inloopavond om het Zonnepark Midden-Groningen ‘naar de volgende fase’ te brengen. Powerfield geeft aan samen met de gemeente, de aanwonenden en andere betrokkenen te willen werken aan een betere inpassing.

Schrikbeeld

Natuur en Milieufederatie Drenthe is in gesprek met

Benno Strootman, Rijksadviseur voor de fysieke leefomgeving

‘Zonneparken pas als allerlaatste stap’

‘Pas als alle andere opties zijn gebruikt naar het open veld en dan heel goed letten op de inpassing’, is het advies van Benno Strootman, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving. De landschapsarchitect signaleert een veel te gemakkelijke keuze voor grootschalige zonneparken en waarschuwt: ‘Realiseer je goed wat de impact op het landschap is, ook als vestigingsfactor in je economie.’

Strootman adviseert als lid van het College van Rijksadviseurs de rijksoverheid en het kabinet gevraagd en ongevraagd over alles wat met ruimtelijk beleid te maken heeft. Zo denkt dit college vanuit ontwerpend perspectief mee over de ruimtelijke opgaven waar we als land voor staan. De energietransitie is een van de grootste. Ook de rijksadviseurs zien een run op de ruimte voor zonne-energie.

‘Kortgeleden was er nog maar weinig besef van de impact van energietransitie. Nu worden we ingehaald door wat er in de regio gebeurt op het gebied van de zonne-energie. Je ziet een reflex bij overheden, gemeenten voorop, om ruimte te bieden voor het ontwikkelen van velden met zonnepanelen. Want we moeten nu echt haast maken met het halen van de doelstellingen van “Parijs”

Explosief

Die bijna automatische reactie gaat Benno Strootman veel te snel. Hij is blij dat bij bestuurders en gemeenteraad het besef is gekomen dat er echt wat moet gaan gebeuren. ‘We zien dat veel ontwikkelaars op het gebied van energie bij grondeigenaren aankloppen en mooie deals maken. Het is een explosief mengsel geworden van ontwikkelaars die staan te trappelen, boeren die graag meedoen en gemeenten die zich overvallen voelen en toestemmen omdat we nu toch moeten gaan inzetten op duurzame energie.’

Als ze er eenmaal liggen, krijg je ze niet zo snel meer weg, stelt de Rijksadviseur. ‘De afschrijftermijn is weliswaar tien tot vijftien jaar, en de voorstanders zeggen dat je ze daarna weer kunt weghalen. Maar dan liggen de kabels en staan de frames er, en het levert toch aardig wat op. De kans is dan heel groot dat er daarna weer nieuwe panelen worden geplaatst.’ Strootman wijst op de hoge kwaliteit van onze landbouwgrond, die ‘tot de beste van de wereld’ behoort. ‘Dubbel grondgebruik kan inderdaad, dan haal je er nog wel agrarische productie vanaf, maar de productiviteit gaat sowieso omlaag omdat er minder zon op valt.’ Hij noemt verder de belemmering voor de natuurontwikkeling en de schade aan het landschap. ‘Je verandert het buitengebied in een soort industrielandchap. De vraag is of we dat willen. We zijn toch ook heel terughoudend met het bouwen van kassen?’ De kwaliteit van het landschap is de laatste decennia al fors achteruitgegaan door de industrialisering en intensivering van de landbouw, memoreert Strootman. ‘Ik vind dat we juist ons best moeten doen om die landschapskwaliteit weer omhoog te krijgen, de landbouw te verduurzamen en natuurinclusief te maken. Dat geteisterde landschap vol leggen met zonnepanelen is een stap de verkeerde kant op.’

Stappenplan

Zonnepanelen in het landschap plaatsen is wat Benno Strootman betreft de laatste stap. Zijn

oproep aan lokale overheden: ‘Zet eerst die andere stappen, die stuk voor stuk ingewikkelder zijn, maar wel belangrijker.’ Begin met het maken van een plan voor hoe je als gemeente, regio, provincie energiezuinig kunt en wilt worden, adviseert de Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving. De eerste stap in het plan is altijd: maximaal besparen. Dat kan minstens 25 procent zijn, oplopend tot 50 procent in sommige gevallen, aldus Strootman. ‘Schrijf in het plan hoe

‘Het loont enorm om te besparen’

je dat voor elkaar krijgt, hoe je iedereen in de gemeente daarbij betreft en ertoe kunt bewegen, bijvoorbeeld met subsidies en aanscherpte richtlijnen voor bedrijven, voor nieuwbouw én bestaande bouw.’

Als volgende stap noemt Strootman: het precies becijferen hoe de energiebehoefte in 2030 of 2050 in elkaar zit; wat is de mix (warmte, elektriciteit, brandstof), hoeveel heb je van elk nodig, wat is je eigen capaciteit?

‘Dan ga je kijken hoe je kunt samenwerken met andere gemeenten en de provincie. Je kunt bijvoorbeeld participeren in regionale windparken.’

Wil je een deel van de behoefte met zonne-energie opvangen, dan maak je een stimuleringsregeling voor zonnepanelen op het dak. Strootman: ‘Altijd eerst alle geschikte daken vol leggen. Daarna alle geschikte plekken op bedrijventerreinen, haventerreinen, braakliggende gronden. Pas daarna sta je voor de vraag of je voor het eventuele restant landbouwgrond en landschap gaat opofferen. Je kunt er namelijk ook nog voor kiezen om het te kopen uit andere regio’s in binnen- en buitenland.’ Berno Strootman vindt het niet per se nodig dat wij als Nederland voor honderd procent onze eigen energie zouden moeten produceren. ‘Wij produceren toch zelf heel veel voedsel voor het buitenland, waarom kan het buitenland dan niet in een stukje van onze energiebehoefte voorzien? We kopen hier toch ook niet alleen kleding die hier is gemaakt? Laten we deze opgave op z’n minst op Europese schaal bekijken.’

En tot slot: ‘Kies je toch nog voor zonnepanelen in het open veld, maak dan een goede kaart van hoe het landschap in elkaar zit, welke plekken daarvoor het meest geschikt zijn en hoe je ze mooi inpast. Pas als allerlaatste stap in een systematische aanpak’, aldus Rijksadviseur Strootman.

↑ Een zonnepark van energieleverancier Vrijopnaam in Zeijen is gebouwd op een gesloten stortplaats.

◀ Beeld Vrijopnaam